

Dječji vrtić „Montessori “
Šipkovića 57, 10090 Zagreb

KLASA: 601-02/18-01/07
URBROJ: 251-561-01-18-01

KURIKULUM DJEČJEG VRTIĆA MONTESSORI

za pedagošku godinu 2018./ 2019.

Zagreb, rujan 2018.

ŽUPANIJA: Grad Zagreb

GRAD: Zagreb

ADRESA: Šipkovića 57

E-MAIL: vrtec@dv-montessori.hr

URL: www.dv-montessori.hr

Tel: 099/ 3358 167; 099/ 3358 048

OIB: 84489930389

OSNIVAČ: Karolina Glad

GODINA OSNIVANJA: 1993.

RAVNATELJICA: Erna Krpan, prof. defektolog

Na temelju čl.39. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine br. 10/97, 107/7 i 94/13) i čl. 50. Statuta Dječjeg vrtića Montessori, Odgojiteljsko vijeće je na sjednici 27. kolovoza 2018. utvrdilo Kurikulum Dječjeg vrtića Montessori za pedagošku godinu 2018./ 2019.

Sukladno članku 21. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07 i 94/13) i članka 21. Statuta Dječjeg vrtića „Montessori“, Upravno vijeće je na 13. sjednici održanoj dana 4. rujna 2018., na prijedlog ravnateljice Erne Krpan, prof. defektologije, donijelo

ODLUKU

kojom je usvojen

KURIKULUM DJEČJEG VRTIĆA „MONTESSORI “

Ravnateljica:
Erna Krpan, prof. defektolog

M.P.

Predsjednik Upravnog vijeća:
Ivana Boc Barbarić, odgojitelj i mag.paed

Zagreb, rujna 2018.

Na temelju čl.39. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine br. 10/97, 107/7 i 94/13) i čl. 50. Statuta Dječjeg vrtića Montessori, Odgojiteljsko vijeće je na sjednici 27. kolovoza 2018. utvrdilo Kurikulum Dječjeg vrtića Montessori za pedagošku godinu 2018./ 2019.

Sukladno članku 21. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07 i 94/13) i članka 21. Statuta Dječjeg vrtića „Montessori“, Upravno vijeće je na 13. sjednici održanoj dana 4. rujna 2018., na prijedlog ravnateljice Erne Krpan, prof. defektologije, donijelo

ODLUKU

kojom je usvojen

KURIKULUM DJEČJEG VRTIĆA „MONTESSORI“

Ravnateljica:

Erna Krpan, prof. defektolog

DJEČJI VRTIĆ
MONTESSORI
ZAGREB, Šipkovića 57

Predsjednik Upravnog vijeća:

Ivana Boc Barbarić, odgojitelj i mag.paed

Zagreb, rujna 2018.

SADRŽAJ:

1. POJAM KURIKULUMA.....	7
1.1. Svrha i važnost predškolskoga kurikuluma.....	8
1.2. Područja kompetencijskih dimenzija.....	9
1.3. Vizija i misija Dječjeg vrtića.....	12
2. POLAZIŠTE KURIKULUMA	13
3. PROGRAMI DJEČJIH VRTIĆA.....	21
3.1. Program predškole	22
3.2. Sportsko – rekreativni program za djecu predškolske dobi	24
3.3. Program rada odgojno-obrazovne skupine za djecu s teškoćama u razvoju	25
4. DOKUMENTIRANJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA	27
5. PARTNERSTVO S RODITELJIMA I S LOKALNOM ZAJEDNICOM.....	29
6. PROFESIONALNI RAST I RAZVOJ RADNIKA	31

1. POJAM KURIKULUMA

Kurikulum ranog odgoja i obrazovanja, humanistički je kurikulum usmjeren na razvoj, a definiramo ga kao „teorijsku koncepciju, koja se u svakoj ustanovi zajednički gradi, tj. sukonstruira na temelju zajedničkog učenja, istraživanja i participacije svih sudionika odgojnog procesa u ustanovi, koja se u praksi neprestano provjerava, nadopunjuje i mijenja, a moguća je u ustanovi koja se transformira u organizaciju koja uči i istražuje jer je proces sukonstruiranja kurikuluma nerazdvojan od učenja, tj. zajedničkog istraživanja i razvoja cjelokupne odgojno - obrazovne prakse te ustanove.“ (Slunjski, 2006; 43). Važno je naglasiti da je kurikulum ustanove smješten u realni kontekst u kojem se razvija, raste i mijenja s obzirom na specifičnu kulturu, filozofiju, uvjerenja i tradiciju okruženja u kojem ona djeluje, dakle uključuje i polje skrivenog kurikuluma čime postaje jedinstven, neponovljiv i netransferibilan (neprenosiv). Ukratko, on predstavlja osobnu iskaznicu Vrtića i odraz odgojno - obrazovne filozofije koju njegujemo. U skladu s navedenim dječji vrtić Montessori privatna je predškolska ustanova koja provodi program ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djece u dobi od navršene 1. godine života pa sve do polaska u školu prema pedagoškoj koncepciji M. Montessori. Kurikulum dječjeg vrtića Montessori predstavlja odraz naše vlastite odgojno- obrazovne filozofije i temelj naše prakse. Isti sadrži našu viziju i misiju, te počiva na ciljevima, polazištima i načelima Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Uvažavajući najnovije znanstvene spoznaje o načinima učenja djece predškolske dobi, a polazeći od socio-konstruktivističke paradigme koja naglasak stavlja na aktivnost djeteta i interakciju s okolinom, kurikulum dječjeg vrtića polazi od djeteta, njegovih interesa, razvojnih potreba i mogućnosti, postojećih znanja i razumijevanja, kognitivnih strategija i stilova učenja, profila inteligencije, modaliteta i kvalitete komunikacije s drugima, kreativnih i dr. potencijala.

Iz toga proizlazi i zadatak vrtića, koji se odnosi na poticanje procesa osposobljavanja djece za snalaženje u sadašnjosti i u budućnosti iz razloga što u ovom trenutku ne možemo sagledati niti pojmiti zanimanja koja će biti aktualna u vremenu kada će današnje generacije odrastati. Upravo zato pridajemo veću važnost odgojno-obrazovnom djelovanju koje djeci omogućava

„učenje o tome kako učiti“ (nego učenje određenih sadržaja, u tradicionalnoj pedagogiji strogo propisanih, odnosno omogućujemo im stjecanje kompetencija.

1.1. Svrha i važnost predškolskoga kurikuluma

Temeljna uloga predškolskoga odgoja i obrazovanja odnosi se na stvaranje uvjeta za potpun i skladan razvoj djetetove osobnosti, doprinos kvaliteti njegova odrastanja i, posredno, kvaliteti njegova obiteljskoga života. Svrha je predškolskoga odgoja i obrazovanja, a samim time i kurikuluma ovoga vrtića, osigurati takve uvjete koji jamče cjeloviti razvoj svih individualnih sposobnosti svakoga djeteta te osiguravati jednake mogućnosti svoj djeci. Uvažavajući u obzir djetetove dobiti kroz odgojno obrazovni proces, kreirajući prostorno okruženje kako bi svako dijete u njemu pronašlo svoje mjesto, prilagođavajući vremensku strukturu i mijenjajući sebe, djeca nesvjesno razvijaju ključne kompetencije koje smatramo kurikulumskim ishodima (npr. inicijativnost i inovativnost djeteta, kao i samoiniciranje i samoorganiziranje vlastitih aktivnosti – možemo govoriti o kompetenciji *Inicijativnost i poduzetništvo*; etičnost, solidarnost i tolerancija djeteta u komunikaciji s drugima, razumijevanje i prihvaćanje drugih i njihovih različitosti (proizašlih iz vjerskih, rasnih, nacionalnih, kulturoloških i drugih različitosti ili posebnih potreba) – riječ je o kompetenciji *Kulturna svijest i izražavanje*)

Kako se rani i predškolski odgoj uvelike razlikuje od školskog sustava gdje su važni obrazovni ishodi, ovdje je više naglašena odgojna komponenta (sa posvećivanjem posebne pažnje kompetencijama koje u ranoj dobi predstavljaju okosnicu razvoja svih ostalih, a osobito razvoju *samopoštovanja, samopouzdanja i pozitivne slike djeteta o sebi*). Stoga je struktura našeg odgojno- obrazovnog rada podijeljena u tri velika potpodručja:

1. *Ja* – slika o sebi, 2. *Ja i drugi* - obitelj, druga djeca, uža društvena zajednica, vrtić i lokalna zajednica, 3. *Svijet oko mene* – prirodno i šire društveno okruženje, kulturna baština i održivi razvoj) u kojima dijete stječe i osnažuje razvoj kompetencija, koje bi trebale biti u suglasju sa osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, po preporuci Europske Unije (2006.), a koje je obrazovna politika Republike Hrvatske prihvatila. (prema *Nacionalnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno te srednjoškolsko obrazovanje*, 2011.)

U svakom potpodručju određuju se sadržaji koji povezuju pedagoške i psihološke dimenzije odgojno-obrazovnog procesa, koji se logički nastavljaju na aktualni projekt u toku pedagoške godine, ovisno o interesima djece, koji svakako potiču cjelokupini dječji razvoj.

1.2. Područja kompetencijskih dimenzija

Predškolski odgoj i obrazovanje podrazumijeva razvoj znanja i spoznaja u nekoliko zasebnih kategorija. Riječ je o izgradnji i razvoju temeljnih znanja koji se odnose na usvajanje i praktičnu uporabu pojmova i predodžbi kojima dijete razumije i objašnjava sebe, svoje ponašanje i izbore, odnose s drugim osobama u svom okruženju te sa svijetom u kojem živi i koji ga okružuje. Nadalje, riječ je o stjecanju i razvoju vještina i sposobnosti propitivanja vlastitih ideja i zamisli djeteta te argumentirano iznošenje vlastitih načina razmišljanja, povezivanje sadržaja, logičkog mišljenja, zaključivanja i rješavanja problema. U dijadnom odnosu *ja i drugi* važno je da dijete ima sposobnost uspostavljanja, razvijanja i održavanja kvalitetnih odnosa s drugom djecom i odraslima, na način da sudjeluje, pregovara i rješava sukobe, uz maksimalno uvažavanje i razumijevanje različitosti i razumijevajući odgovorno ponašanje prema samome sebi. Zaključno govorimo o razvoju vrijednosti i stavova koji se odnose na prihvaćanje, njegovanje i razvijanje općeprihvaćenih vrijednosti.

Upravo su ključnim kompetencijama ili kompetencijama za razvoj društva znanja u 21. stoljeću utvrđene transverzalne teme koje se definiraju kao objedinjenje znanja, vještina i stavova potrebnih za osobno ispunjenje i razvoj, aktivno građanstvo, društvenu uključenost i naravno zaposlenje budućih generacija, odnosno priprema za budućnost na način razvijanja sposobnosti.

Prema Europskom referentnom okviru, usvojenom 2006. Godine od strane Europske Komisije ključne kompetencije za cjeloživotno obrazovanje su:

1. *Komunikacija na materinskome jeziku*, koja se u ranoj i predškolskoj dobi odnosi na „osposobljavanje djeteta o pravilnom usmenom izražavanju i bilježenju vlastitih misli, osjećaja, doživljaja i iskustava u različitim, za njega svrhovitim i smislenim aktivnostima.“ (*Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014.*) U vrtiću u kojem vlada poticajno jezično okruženje, gdje se potiču različite socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima komunikacija na materinskom jeziku uključuje i razvoj svijesti o samom jeziku i njegovom utjecaju na druge. U planiranju odgojno - obrazovnog rada jedna od bitnih zadaća je govorno stvaralaštvo (bogaćenje jezika novim pojmovima), putem različitih formi

rada (individualni neposredni, grupni rad ili posredstvom slikovnice, didaktike, medija (interaktivni CD- i za učenje)...). U godini prije polaska u školu u vrtiću se organizira i program predškole, u kojem djeca imaju priliku (u vremenskom okviru od 250 sati godišnje) osnažiti dosadašnje vještine, produbiti iskustva i razviti nove spoznaje. (prema *Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, 2014.*)

2. *Komunikacija na stranim jezicima*, svakako nije nepoznanica u našem vrtiću. Programi ranog učenja stranog jezika odvijaju se integrirano u sklopu odgojno- obrazovnog rada u tri odgojne skupine. Obilježje ranog učenja stranog jezika je situacijsko učenje u poticajnom jezičnom kontekstu, u igri i djetetu svrhovitim aktivnostima, koje djetetu omogućava upoznavanje, razumijevanje i smislenu upotrebu jezika u svakodnevnim situacijama. Osim što djeca uče strani jezik na prirodan i spontan način, ali nadalje osmišljen i planiran od strane odgojitelja, djeca pridonose poticanju i razumijevanju interkulturalizma.

3. *Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju*, odnosi se na praktično rješavanje problema, dječje istraživanje, poticanje djeteta na otkrivanje i zaključivanje, putem rada na projektu, ekperimentalno - istraživačkih aktivnosti te pokusa. Ujedno se odnosi i na razumijevanju uzročno- posljedičnih veza između ljudske djelatnosti i preuzimanju odgovornosti pojedinca za njih, kao i očuvanju prirode i njezinih resursa. Ova kompetencija, koliko god zvuči apstraktno i neprimjereno s obzirom na dob djece koja su uključena u ustanovu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, ona je itekako sveprisutna, a najčešće u svakodnevnim aktivnostima koje su djeci najzanimljivije (vaganje, mjerenje, istraživanje strukture materijala...). Jedno od područja Montessori pedagogije odnosi se na područje za razvoj matematičkog duha i logičkog zaključivanja što u odgojno- obrazovnom djelovanju i prostornom kontekstu vrtićkih skupina svakako nalazi svoje zasebno mjesto, uz adekvatan pribor i specifičan montessori materijal.

4. *Digitalna kompetencija* razvija se upoznavanjem djeteta s informacijsko- komunikacijskom tehnologijom i pravilnim i odgovornim korištenjem iste. „Ona je u vrtiću važan resurs učenja djeteta, alatka dokumentiranja odgojno-obrazovnih aktivnosti i pomoć u osposobljavanju djeteta za samoevaluaciju vlastitih aktivnosti i procesa učenja. Ova kompetencija razvija se u takvoj organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa vrtića u kojoj je i djeci, a ne samo odraslima, omogućeno korištenje računala u aktivnostima planiranja, realizacije i evaluacije

odgojno-obrazovnoga procesa.“ (*Nacrt nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014.*).

5. *Učiti kako učiti*, kompetencija je koja se razvija osvještavanjem procesa vlastitog učenja (metakognicija). Zadaća odgojitelja nije usredotočiti se na sadržaje poučavanja već na razvoju strategija vlastitog učenja. Upravo se u toj kompetenciji očituje priprema djece za budućnost. Kultura vrtića u kojoj se njeguje razvoj ove kompetencije je usmjerena na osnaživanje metakognitivnih sposobnosti djece te „poticanju njihova samomotivirajućeg i samoregulirajućeg učenja.“ (*Nacrt nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014; 26*) Baza ove kompetencije u konačnici nije stečeno znanje, nego svijest o procesu, postupcima i strategijama kojima su djeca došla do znanja. To se najčešće događa indirektnom uključenosti odgojitelja u proces (gdje on sam ne preuzima dominantnu ulogu), već postavljanjem poticajnih pitanja, otvorenog tipa, prateći dječji interes produbljuje njihove spoznaje i potiče ih na daljnje istraživanje. Važna alatka u razvoju ove kompetencije je svakako dokumentiranje i korištenje „sto dječjih jezika“ za izražavanje stvaralačkih potencijala. U tom smislu od iznimne nam je važnosti uloga odgojitelja da promatra, upoznaje i pokuša što bolje razumjeti dijete, njegov način mišljenja i doživljavanja svijeta oko sebe, kako bi mogao u skladu s potrebama svakog djeteta mijenjati i prilagođavati okruženje.

6. *Socijalna i građanska kompetencija* odnosi se na odgovorno ponašanje, poštivanje i uvažavanje drugih, međusobnu suradnju i prihvaćanje međukulturnih razlika. Kako bi djeca postali aktivni građani svijeta, vrtić stvara poticajno okruženje u kojem djeca iznose i argumentiraju vlastita stajališta te uključuju djecu u donošenje odluka koje se odnose na njihovo življenje u dječjem vrtiću, poput odabira aktivnosti kojom se žele baviti, materijala i sredstva za igu, ali i partnera. Osim toga Vrtić i sam njeguje pojam različitosti što je vidljivo na osobnim kartama svake odgojne skupine, u koje su uključena djeca iz različitih dijelova svijeta, odnosno djeca različitog kulturnog i tradicijskog naslijeđa (npr. Argentina, Rusija).

7. *Inicijativnost i poduzetnost* se odnose na „sposobnost djeteta da vlastite ideje iznosi i ostvaruje u različitim aktivnostima i projektima. One uključuju stvaralaštvo, inovativnost i spremnost djeteta na preuzimanje rizika, samoiniciranje i samoorganiziranje vlastitih aktivnosti te planiranje i vođenje vlastitih aktivnosti i projekata.“ (*Nacrt nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014; 27.* Razvoj ove kompetencije omogućuje djetetu prakticiranje uloge *aktivnog sukonstruktora kurikulumu*. Kompetencija,

usko povezana sa kompetencijom *Učiti kako učiti*, koja predstavlja logički slijed iste, jer nakon spoznaje procesa (kako?), vrijeme je da se usredotočimo na sam produkt (postavljajući si pitanje „Što sad?“)

8. *Kulturna svijest i izražavanje* „razvijaju se poticanjem stvaralačkog izražavanja ideja, iskustva i emocija djeteta u nizu umjetničkih područja koja uključuju glazbu, ples, kazališnu, književnu i vizualnu umjetnost.“ (*Nacrt nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014; 27*) Ova kompetencija razvija se u vrtiću u kojem okruženje zadovoljava visoke estetske standarde i u kojem su djeca u svakodnevnom življenju poticana na različitost stvaralačkih formi vlastitih doživljaja i iskustava.

Svaka od navedenih kompetencija svoje uporište može naći u organizaciji soba dnevnog boravka, koje su podijeljene prema specifičnim montessori područjima, a u kojima se nalaze didaktička sredstva, koja predstavljaju izvrstan medij između stjecanja znanja i razvoja vještina u kategorijama 8 ključnih kompetencija.

1.3. Vizija i misija Dječjeg vrtića

Svjesni činjenice da dijete u odgojno - obrazovnoj ustanovi provodi u prosjeku osam do deset sati dnevno i uzimajući u obzir da prostorno- materijalni kontekst utječe na tok dječjih misli, osjećaje i njegovu aktivnost, pokušavamo deinstitucionalizirati odgojno - obrazovnu ustanovu kako bi zrcalio sliku obiteljskog doma, što direktno znači da bi, kao takav, trebao imati „što više osobina obiteljskog odgoja, ostvarivati i razvijati prisnost, pozitivnu emocionalnu klimu, slobodnu komunikaciju, aktivno sudjelovanje djeteta u različitim važnim životnim djelatnostima s odraslima i drugo“ (*Programsko usmjerenje, 1991; 9*). Upravo iz tog razloga naše skupine borave u dvije spojene privatne kuće, a ozračje koje vlada u njima nalikuje obiteljskom. Važno nam je da dijete u sobi dnevnog boravka može pronaći mjesto za mir, opuštanje, odmor, ali i igru, učenje i istraživanje, da mu je vremenski okvir dovoljno fleksibilan kako bi uvažio potrebe djece te da su skupine dobno i rodno mješovite, što je također svojevrsna specifičnost obiteljskog života.

Kako se institucijski rani i predškolski odgoj i obrazovanje te skrb o djeci shvaća kao nadopuna obiteljskom odgoju zahvaljujući mnogobrojnim longitudinalnim istraživanjima i

novim spoznajama u području ranog djetinjstva te izmijenjene paradigme djetinjstva, a time i odgojno-obrazovnog pristupa svakom djetetu, u svakodnevnom odgojno- obrazovnom radu svako dijete nam je jednako važno, jedinstveno i posebno, a njegove mogućnosti i potencijali spremni za razvoj uz odgovarajući poticaj. Upravo je to **misija** dječjeg vrtića Montessori. Svojim stručnim pedagoškim radom kroz vidljivu realnost vrtića (prostornu i vremensku organizaciju) te komunikaciju (pod utjecajem socijalnog i kulturnog konteksta- *sociokonstruktivizam*) formirati dječju osobnost, doprinoseći na taj način kvaliteti dječjeg odrastanja. Osim toga kako rezultati ranije spomenutih istraživanja, pokazuju „jasnu povezanost između kvalitete ranog djetinjstva u institucijskom kontekstu i budućih obrazovnih postignuća djece“ (skupina autora, prema Slunjski, 2015; iz Uvoda) dječji vrtić kojem težimo u skladu je sa suvremenim shvaćanjem djeteta i organizacije odgojno-obrazovnoga procesa dječjeg vrtića, koji je mjesto radosnog i stvaralačkog življenja, istraživanja, otkrivanja i učenja, osobnog i cjelovitog rasta i razvoja svakog pojedinca u kvalitetnoj i poticajnoj sredini, koju obilježavaju partnerski odnosi, poštivanje dječjih prava, uvažavanje različitosti i demokratski dijalog. Upravo je to poželjna slika budućnosti ili **vizija** dječjeg vrtića Montessori, a to su uvažavajući međuljudski odnosi na svim relacijama uz demokratski način življenja.

2. POLAZIŠTE KURIKULUMA

Suvremeni pristup usmjeren na dijete ukazuje na važnost primjerenog i stimulativnog okruženja na djetetov cjelovit razvoj. Vrtićko okruženje ogleda se u strukturi prostora i socijalnim odnosima, pri čemu ćemo se referirati na prostorno okruženje i na koji ga način kreiramo u našem vrtiću.

Okruženje smatramo jednim od temeljnih varijabli institucijskog predškolskog konteksta jer djeca rane dobi najbolje uče živeći i istražujući svijet oko sebe u bogatom i poticajnom okruženju za učenje. „Svaka ustanova za rani odgoj tkanje je mnoštva interaktivno povezanih organizacijskih struktura (fizičke, vremenske i socijalne), koje se temelje na dubljim razinama

njezine kulture (stajalištima, vrijednostima, uvjerenjima odgojitelja i sl.). (u Priručniku za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, 2012; 46)

Osim toga posvetit ćemo se i kvalitetnijem praćenju i dokumentiranju dječjih aktivnosti, prepoznavanju individualnih kompetencija djece i njihovog razumijevanja procesa. Naš doživljaj djece kao kompetentne, sposobne, inteligentne i realne osobe koji uče čineći i istražujući, koji upoznaju svijet oko sebe na aktivan i svrhovit način samostalno ili surađujući s drugima, ogleđa se u organizaciji bogatog okruženja koje omogućuje „samoinicirane i samoorganizirane aktivnosti djece i potiče ih na stupanje u raznolike socijalne interakcije.“ (Slunjski, 2008; 8) Uloga nas odraslih u takvom okruženju je uloga pasivnih promatrača koji podržavaju nastojanja da djeca uče kroz prostorno-materijalni kontekst. Osim toga djeca su u takvom okruženju sukonstruktori (subjekti) svojih aktivnosti i svog učenja, što je u skladu s kompetencijom učiti kako učiti.

Kada bi djecu doživljavali drugačije/ dijametralno suprotno od gore navedenog - kao nekompetentne, nerazborite osobe, koje nisu u stanju inicirati svrhovite aktivnosti, niti su sposobna samostalno istraživati prostor i učiti kroz materijalne poticaje, naša uloga bi postala zaštitnička i preuzimajuća. U tom slučaju odgovornost za učenje preuzimamo na sebe, pa djeca postaju tek konzumenti propisanih i planiranih sadržaja. U takvim uvjetima djeca čine samo ono što odrasli za njih planiraju i ono što od njih očekuju.

Posebnosti Dječjeg vrtića Montessori, koje nas čine prepoznatljivim i autentičnim su:

1. Odgojno- obrazovni rad prema pedagogiji Marije Montessori

(što ujedno predstavlja i redoviti 10- satni program DV)

Odgojno obrazovna znanost posljednjih je nekoliko stotina godina pod utjecajem mnogobrojnih pedagoških/ alternativnih pravaca iz različitih europskih zemalja (pokret znan kao reforma pedagogije, koja se kritički odnosi/ preispituje tradicionalni odgojno- obrazovni proces). Među glavnim predstavnicima ovog pokreta našla se i Marija Montessori, čija je pedagogija danas vrlo cijenjena i prihvaćena u svijetu. Glavno je geslo te suvremene pedagoške metode sadržano u izreci: "*Pomozi mi da to učinim sam*". Prema njoj je Montessori

pedagoška koncepcija jedinstvena i uvijek prepoznatljiva među drugim pedagoškim usmjerenjima. Ona dovodi u središte dijete i njegove potrebe i osigurava poticajnu okolinu u kojoj svako dijete može slobodno razvijati svoje potencijale i zadovoljavati svoje potrebe. Osim njega, vrlo važno načelo koje na vrlo zoran način prikazuje djetetovu prirodu i tijekom njegova učenja glasi: „*Nihil est in intellectu, quod non sit prius in sensu*“ ili „*Ništa nije u čovjekovom umu, što nije ušlo kroz njegova osjetila*“, a u Montessori pedagogiji nalazi pravu primjenu; cjelokupni materijal predstavlja konkretnu apstrakciju – od hvatanja (rukovanja) do shvaćanja što uvažavajući vlastiti tempo djetetova učenja pretpostavlja za neke dug, a za neke kratak put.

Analizirajući temeljne pedagoške i didaktičke odrednice pedagogije Marije Montessori, možemo navesti sljedeće:

- **samostalnost** – „Molim te, pomози mi da to učinim sam.“ Dijete ima pravo biti samostalno, treba i smije raditi sve što može za sebe (hranjenje, odijevanje, obuvanje, pranje ruku, pranje zubi...), za i u okolini (brisanje prašine, pripremanje manjeg obroka, serviranje, zalijevanje cvijeća, hranjenje kućnoga ljubimca...), ali i znati se uljudno ophoditi (pozdravljanje, predstavljanje, ispričavanje, kretanje u različitim okolinama...).
- **sloboda izbora** – Dijete ima pravo slobodno izabrati čime će se baviti i kojim tempom, s kim će nešto raditi i koliko dugo će ta aktivnost trajati.
- **sloboda kretanja** – Dijete se ima pravo slobodno i nesmetano kretati ili mirovati u pripremljenoj okolini.
- **sloboda izbora mjesta rada** – Dijete ima pravo izabrati mjesto za aktivnost koju je odabralo. Može raditi na stolu, na podu, na sagu, na prostirci, na galeriji, u atriju, u vanjskom ili unutarnjem prostoru.
- **tišina** – Dijete ima pravo na tišinu kao i na verbalnu komunikaciju uvažavajući druge (razgovor, pričanje, čitanje, pjevanje...).
- **individualizacija** – Dijete ima pravo na individualizirani pristup kako bi moglo zadovoljiti sve svoje potrebe (tjelesne, duhovne, umne, emocionalne i socijalne) te nesmetano ostvariti svoje mogućnosti.

- **senzomotorička integracija** – Dijete najlakše uči putem osjetila i ima pravo na poticajnu okolinu koja to osigurava. Ovo je posebno važno imati na umu pripremajući okolinu u skladu sa specifičnim potrebama djece s teškoćama u toj skupini.
- **red** – Dijete ima pravo na red. Red u okolini djeci pomaže uspostaviti red unutar sebe i pruža osjećaj sigurnosti. Taj se red očituje u dobroj organizaciji vremena, mjesta i aktivnosti.

2. Bogatstvo različitosti

Suvremeno koncipiran rani i predškolski odgoj i obrazovanje bazira se na humanističko-razvojnem pristupu i znanstvenim spoznajama o načinima učenja djece. Svrha mu je osigurati optimalne uvjete za uspješan odgoj i cjelovit razvoj svakog djeteta kako bi u potpunosti razvilo sve svoje potencijale, svoje vještine, sposobnosti učenja i druge kapacitete te kako bi razvilo dostojanstvo, samopoštovanje i samopouzdanje. Ukratko u našem vrtiću prepoznajemo i prihvaćamo individualizam svakog djeteta, kao i svaki oblik različitosti djece i njihovih obitelji, stvarajući tako inkluzivno okruženje. Jedna od temeljnih vještina koje bi dijete trebalo početi stjecati u najranijoj dobi jest naučiti kako dobiti ono što želi i treba, a da pritom ne ugrozi potrebe i prava drugih u zajednici. Konvencija o pravima djeteta nalaže da svako dijete ima pravo na najbolje temelje u životu i obvezu odraslih da djeci osiguraju to pravo. Nije potrebno posebno govoriti kako je svako dijete vrijedno, važno i posebno, bez obzira na različitost njihovih svjetonazora, specifičnost kulture, tradicije i jezika. U svim skupinama borave djeca različite dobi, različitog socio-ekonomskog konteksta, različitog religijskog statusa i nacionalnosti, a provodimo i integraciju djece s posebnim potrebama, koja su često ukalupljena u premala očekivanja stručnjaka i sustavno ograničavana strogim rasporedom pri čemu nemaju priliku pokazati individualitet i eventualno skriveni potencijal (koji ponekad nije životno praktičan za djecu s teškoćama te se isti ne razvija).

Stoga, nužnim smatramo kod djece i kod odgojitelja razvijati interkulturne kompetencije, osposobljavati se za život u multikulturnom svijetu, poticati uvažavanje različitosti i snošljivosti te odgovorno sudjelovanje u demokratskom društvu. Smatramo da s time treba početi od najranije dobi jer je poznato da se već u toj dobi razvijaju stavovi i predrasude koji su rezultat djetetova iskustva i usvajanja stavova odraslih, najviše roditelja, ali i drugih koji s

djecom provode vrijeme. Kako smo već ranije rekli, današnja djeca sve više vremena provode u ustanovama pa je uloga Ustanove utjecati na usvajanje stavova i uvažavanje različitosti, što uključuje odgoj za empatiju (naučiti razumjeti druge i poistovjetiti se s njima), odgoj za solidarnost (veća osjetljivost za probleme nejednakosti i društvenu marginalizaciju), odgoj za priznavanje i poštivanje različitosti (poštivanje drugačijih stilova života kao osobno i društveno bogatstvo), poticanje razvoja interkulture osjetljivosti te svijesti o sebi i drugima.

Tolerancija je jedna od temeljnih vrijednosti naše Ustanove, ali i temelj za prihvaćanje različitosti i življenje s njima, uz uvažavanje individualnih razlika i shvaćanju kulturne raznolikosti (za što je preduvjet spoznaja o raznolikosti, pa tek onda emocionalno prihvaćanje istih). Odgoj za toleranciju se temelji na učenju o jednakosti i osobnoj slobodi, ali i na razvijanju odgovornosti prema drugima, na poštivanju drugih i njihovih prava, prihvaćanju različitosti i njegovanju demokratskih odnosa u ustanovi. Misao vodilja kojom se rukovodimo je da različitosti obogaćuju našu svakodnevnu rutinu, a djecu imamo prilike naučiti kako od najranije dobi mogu graditi brojne odnose sa ljudima koju su potpuno drugačiji od njih samih. Upoznajući druge ljude, razumijevajući drugačije vrednovanje stvarnosti postajemo bogatiji. Mi na taj način bolje razumijemo do tada nam strana ponašanja no također bolje razumijemo i sebe. Prihvaćanje i razumijevanje različitosti temelj je kvalitetnije komunikacije i života cijele društvene zajednice. Bogatstvo života nalazi se u toj različitosti.

3. Mješovite skupine

Dobno mješovite skupine poznate su još pod nazivima vertikalne, obiteljske i heterogene skupine. (Lester, 2005.; Karabatić, 2006.) Mnogi se slažu da dobno mješovite skupine u većoj mjeri odgovaraju obiteljskoj strukturi nego homogene skupine po kronološkoj dobi. U krugu obitelji česta je pojava da su djeca okružena malo mlađom ili malo starijom djecom od kojih uče i koje oni poučavaju. U takvim pomažućim odnosima, mlađa i starija djeca zajedno uče i stječu nova znanja, vještine i sposobnosti. Obitelj podrazumijeva različitost dobi, a u današnja vrijeme mnoga djeca provode malo vremena u obitelji te su prikraćena za učenje koje nastaje u kontaktu s osobama različite dobi, u kojoj se mlađim članovima osigurava prilika za promatranje, razumijevanje i imitiranje širokog spektra vještina, a starijim članovima prilika vođenja i preuzimanja odgovornosti za mlađe ili one oskudnijeg znanja. (Katz i sur., 1991.; Karabatić, 2006.) Vigotsky je još davno ustanovio da postoje dvije zone razvoja (dvozonska

teorija), jedna koju djeca dostižu sama tzv. *zona aktualnog razvoja*, a druga, tzv. *zona približnog razvoja*, koja se određuje rješavanjem problemskih situacija i razine mogućeg razvoja pod vođenjem odraslih ili u suradnji sa sposobnijim vršnjacima. Teorija govori da uz svoje mogućnosti dijete uz poticaj može postići znatno više i razviti više psihičke funkcije na apstraktnoj razini od one u kojoj trenutno razmišlja. Zaključno, u mješovitoj skupini starija djeca mogu biti poticaj mlađima za dostizanje *zone približnog razvoja*. Ciljevi i povodi formiranja dobno mješovitih skupina svakako su prednosti takvog oblika rada koji uvažava individualne razvojne mogućnosti, sposobnosti i interese djece (ne vodeći se isključivo kronološkom dobi djeteta jer nisu sva djeca iste dobi jednaka) i individualizacija (u najširem smislu te riječi) u okviru bitne zadaće unapređenja odgojno obrazovnog procesa za ovu pedagošku godinu: unapređenje interpersonalnog okružja (socio-pedagoškog) u dječjem vrtiću. Djeca u skupini različite su kronološke dobi, što je u potpunosti u skladu s pedagogijom Marije Montessori, gdje mlađa djeca uče od starijih, a starija utvrđuju znanje pomažući mlađima, razvijajući pritom empatiju. Svako dijete uspostavlja vlastiti tempo rada otkrivajući nove sadržaje ili utvrđujući ono što su već naučila ponavljanjem vježbi uz značajan unutarnji osjećaj uspjeha. Prednosti za stariju djecu su razvoj brige o drugima i pomaganje; skloniji su cijeniti individualnost, a ne dob, veličinu ili spol; bolja samoregulacija ponašanja; mogućnost izbora mlađeg prijatelja, ako to odgovara njihovim potrebama i interesima; kad uče mlađu djecu vježbaju tek usvojenu vještinu i usavršavaju je; osjećaj važnosti kad uče mlađu djecu; preuzimanje odgovornosti; veće samopoštovanje; razvoj socijalnih vještina; uče biti vođe; razvoj strpljivosti i tolerancije; korisno za socijalno izoliranu stariju djecu te korisno za djecu slabijih intelektualnih sposobnosti. (Isto) U ovom kontekstu bitno je spomenuti i cikličnost koja je vrlo važna – mlađe dijete s vremenom postaje starije te je time dobit za svako pojedino dijete veća. U dobno mješovitim skupinama starija djeca mogu imati prave prirodne prilike za stjecanje znanja i umijeća čineći i sudjelujući iz svih područja razvoja (socijalnog, emocionalnog, kognitivnog, ...), kao što nema prirodnijeg načina da svoja znanja utvrđuju, ponavljaju, vježbaju i produbljuju nego pomažući drugoj, manje sposobnoj djeci. (Miljak, 2009.)

Kao što i dobno homogena skupina ima svojih nedostataka, nedostatke ima i dobno mješovita skupina. Nedostatke možemo podijeliti u dvije skupine – nedostatke za djecu i nedostatke za odgojitelje. Nedostaci za djecu su potencijalna mogućnost zanemarivanja darovite i talentirane djece, pretjerano poticanje mlađe djece (što može dovesti do frustracije),

preopterećivanje starije djece (od starije djece se osim usvajanja novih znanja, vještina i sposobnosti očekuje da pomažu i mlađoj djeci) te potencijalni rizik izoliranosti koji se javlja u svakoj sredini u kojoj se djetetu omogućuje razvoj vlastitim tempom. Nedostatak za odgojitelje koji je ujedno i dobrobit za odgajatelje jest veći profesionalni izazov i veća stručna zahtjevnost budući da se pretpostavlja individualizirani i diferencirani pristup svakom djetetu. Budući da dobno mješovite skupine uključuju širi dijapazon različitih sposobnosti, razvojnih mogućnosti i interesa, od odgojitelja se očekuje da posjeduju puno više znanja, sposobnosti i vještina te da ulažu puno truda u organizaciju i provođenje odgojno-obrazovnog procesa. (Bourne, 2009.; Dječja igra, 2009.) M. Montessori bi to rekla ovako: „*Svi smo na istom putu, i na njemu se pomaže slabijima da jačaju, a jakim da se usavršavaju.*“

4. Organizacija poticajnog prostora i materijala

Prostorno-materijalno okruženje temeljni/osnovni je izvor učenja djece (prema Slunjski, 2008.) jer su ona aktivni istraživači, koji uče kroz igru i/ili čineći, samostalno ili u suradnji s drugom djecom i/ili odraslima prema osobnom izboru. Upravo zato okruženje treba biti sadržajno i materijalno bogato, pedagoški dobro promišljeno, organizirano i strukturirano, odnosno mora imati visok obrazovni potencijal. Pretpostavke dobro strukturiranog prostora, koje treba nastojati zadovoljiti su: svrsishodnost, samostalnost, funkcionalnost, neovisnost, mogućnost stupanja u interakciju s djecom drugih skupina te osjećaj privatnosti po potrebi. Polazište (temelj) kvalitetne organizacije prostora, oblikovanja i osmišljavanja prostora trebalo bi biti razumijevanje djeteta i njegove percepcije prostora. Zato bi se, prilikom ulaska u sobu dnevnog boravka, trebali spustiti na razinu djeteta (prema visini) i vidjeti kako dijete vidi taj prostor. Isti trebao biti u skladu s dječjom prirodom i njihovim interesima te bi, prilikom oblikovanja i organizacije prostora, trebalo uvažiti djetetove ideje za promjenu ukoliko ih ono ima (naravno to mogu verbalno iskazati starija djeca dok mlađa mogu sobu izraditi u obliku makete ili nacrtati).

Uvažavajući posebnost Montessori programa sobe dnevnog boravka (izuzev jasličkih) organizirane su prema montessori područjima rada :

1. za poticanje samostalnosti
2. za poticanje razvoja osjetilnosti
3. za govor i jezik

4. za matematiku
5. za kozmički odgoj
6. za glazbeno i likovno stvaralaštvo

Upravo kvalitetno strukturirani prostor potiče i podržava dječju autonomiju, donošenje odluka, inicijativnost te omogućuje kvalitetne interakcije (prema Mlinarević, 2004.).

U Montessori pedagogiji djeca kroz niz vježbi, polazeći od konkretnog ka apstraktnom, pomoću posebno načinjenog pribora i pripremljenog okruženja uistinu uče sama. Svaka vježba nalazi se na otvorenim policama, koje svojom visinom odgovaraju djeci tako da su im uvijek dostupne za rad, a njihov rad je autokorektivan jer pribor u sebi (o čemu će kasnije biti više riječi) ima kontrolu ispravnosti.

5. Inkluzija djece s teškoćama u razvoju

Kao što smo već ranije rekli, svako dijete je jedinstveno i upravo ga na taj način treba prihvatiti. Isto vrijedi i za djecu s teškoćama u razvoju, bez obzira gdje je i kada utvrđena teškoća. Odgojni imperativ prilikom uključivanja djece s posebnim potrebama su jednake mogućnosti za razvoj svih spoznajnih, tjelesnih, društvenih i emocionalnih sposobnosti.

Rad u uvjetima inkluzije podrazumijeva pristup usmjeren na dijete, njegove interese, sposobnosti, vještine i potencijale, a ne njegove teškoće. Dobrobit za djecu s posebnim potrebama su stjecanje socijalnih interakcija s vršnjacima, poticanje razvoja različitih vještina i ponašanja, stvaranje pozitivne slike o sebi, razvoj samopoštovanja i stjecanje hrabrosti u traženju i primanju pomoći od drugih. Dobrobiti za djecu bez teškoća su bolje razumijevanje teškoća u razvoju, razvoj osjetljivosti za potrebe drugih, razvoj empatije, pomaganje, uvažavanje te bolje razumijevanje i uvažavanje različitosti.

Za uspješnu inkluziju na razini odgojne skupine, potrebno je na razini cijelog vrtića njegovati pozitivne stavove i osiguravati kvalitetne, educirane i senzibilizirane odgojitelje koji će poticati cjelokupni razvoj djece.

3. PROGRAMI DJEČJIH VRTIĆA

Programi i organizacija rada u našem vrtiću temelje se na razvojno-primjerenom kurikulumu usmjerenom na dijete i humanističkoj koncepciji razvoja predškolskog odgoja, što znači da svaki program Ustanove temelje pronalazi bitnim sastavnicama:

- pažljivo i bogato strukturirano okruženje i poticajna materijalna sredina koja doprinose razvoju dječjeg učenja, kreativnosti i stvaralaštvu u skladu s specifičnom Montessori pedagogijom
- poznavanju zakonitosti rasta i razvoja djeteta u skladu s kojim stručni djelatnici planiraju svoj rad
- učenje je interaktivan proces koji uključuje djecu, odrasle, kao i čitavo društveno okruženje
- poticanje partnerskog odnosa sa roditeljima kao najvišeg oblika suradnje u ostvarivanju zajedničkog cilja u svrhu optimalnog razvoja djeteta
- poticanje razumijevanja prema različitostima i uvažavanje prava sve djece (poticanje socijalizaciju djece s teškoćama u razvoju u život i rad ustanove)
- kontinuirano stručno usavršavanje kao potreba podizanja stručne kompetencije za rad i stjecanje novih znanja, vještina i sposobnosti potrebnih za primjenu suvremenih oblika rada s djecom predškolske dobi

Bitne odrednice na unapređivanju programa koje odgojitelji unose u organizacijska rješenja vrtića su:

- planiranje prostora i aktivnosti utemeljenih na procjenjivanju i praćenju razvoja djeteta

- osmišljavanje, izrada i dopunjavanje materijala potrebnog za rad s djecom kao preduvjeta slobodnog djetetovog izbora aktivnosti (izrada materijala za vježbe poticanja samostalnosti i osjetilnosti, kozmičkog odgoja koji daje mogućnost djeci za istraživanje na području zemljopisa, botanike, zoologije, povijesti i kulture). Izrada materijala za poticanje govora namijenjenih učenju govora, obogaćivanju rječnika, ovladavanju pisma i čitanja kao i pribora potrebnog za upoznavanje s dekadskim sustavom, osnovnim računskim operacijama te osnovama geometrije.

- unapređivati različite oblike suradnje s roditeljima i njihovo uključivanje u odgojno-obrazovni proces
- živjeti i učiti prava djeteta, demokratskih vrijednosti i pluralizma

3.1. Program predškole

Jedna od najvažnijih funkcija predškolskog odgoja i obrazovanja, u vidu predškole, kao prve stepenice u formalnom sustava odgoja i obrazovanja, predstavlja pripremu za školu. Upravo iz tog razloga, važno je, u godini prije polaska u školu, nužno obuhvatiti svu djecu organiziranim izvanobiteljskim odgojem radi pružanja stručne podrške i omogućavanja boravka u stimulirajućoj sredini kojom se utječe na cjelokupni razvoj svakog predškolskog djeteta radi njihove pripreme za život, a koja će utjecati na povećanje obrazovnih mogućnosti u samom početku njihovog školovanja. Općenito, omogućiti podizanje šansi svakom djetetu za uspješan početak školovanja i što uspješniju prilagodbu u novonastalim uvjetima.

Program predškole provodi se s djecom, polaznicima dječjeg vrtića kao integrirani program (u skladu s vrtićkim kurikulumom), dok je za djecu koja nisu polaznici dječjeg vrtića moguće organizirati predškolu u drugačijim uvjetima, no u skladu sa zakonskim odrednicama, uz osiguran primjeren odgojno- obrazovni standard. Kurikulum predškole integralni je dio Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO), iz njega proizlazi i na njega se nadovezuje. Odražava vrijednosti, ciljeve, načela i polazišta istaknute u NKRPOO-u.

Program predškole u svojoj provedbi treba odražavati slijedeća **načela**:

- ostvarivanje prava djece;

- poticanje cjelovitog razvoja;
- individualizirani i fleksibilni odgojno-obrazovni proces;
- partnerstvo s roditeljima i širom zajednicom;
- osiguravanje kontinuiteta;
- otvorenost za kontinuirano učenje.

Cilj programa predškole je svakom djetetu u godini dana prije polaska u školu osigurati optimalne uvjete za unaprjeđivanje vještina, navika i kompetencija te stjecanje spoznaja i zadovoljavanje interesa koji će mu pomoći u prilagodbi na nove uvjete života, rasta i razvoja u školskom okruženju .

Specifični ciljevi se definiraju u odnosu na razvoj kompetencija potrebnih za osobno ispunjenje, potpun razvoj, uspješnu uključenost u društvenu sredinu i dobar početak osnovnog školovanja, na poticanju cjelokupnog razvoja te na ostvarivanje jednakih prava za sve.

Program predškole provodi se od 1. listopada do 31. svibnja:

- 500 do 700 sati godišnje za djecu u redovitom programu
- 250 sati godišnje za djecu koja nisu polaznici redovitog programa dječjeg vrtića, u skladu s organizacijom rada ustanove.
- ukoliko ne postoji mogućnost provođenja 250 – satnog programa zbog iznimno malog broja djece – do 5 ili nekih drugih objektivnih teškoća, program predškole može se provoditi i s manjim brojem sati, ali ne manjim od 150 sati.

Vrijeme provedbe prilagođava se sukladno mogućnostima i godišnjem planu ustanove, uzimajući u obzir ravnomjerno i kontinuirano tjedno provođenje, te preporučeno vrijeme u prijepodnevnim satima.

U sklopu 500- satnog ili 250 – satnog, odnosno najmanje 150 – satnog trajanja programa predškole, najmanje 10% sati planira se za provedbu aktivnosti izvan ustanove (posjete, izleti, kulturne priredbe, zdravstveni i sportski programi i sl.).

3.2. Sportsko – rekreativni program za djecu predškolske dobi

Sport, tjelesna aktivnost i motorička kompetencija, kategorije su koje se međusobno isprepliću i naziru kroz cijeli Kurikulum. Naime, znamo da razvoj kao promjenjiva kategorija nije statičan, da se odgoj ne odvija parcijalno već holistički i da djelujući na jedan segment direktno i/ ili indirektno utječemo na neki drugi. Uzimajući definiciju sporta kao aktivnosti, koja zahtijeva iznadprosječnu umnu i tjelesnu angažiranost, čije efekte ostvarujemo različitim oblicima tjelesnih vježbi i aktivnosti prema dogovorenim pravilima neke igre ili izvedbe (prema <http://www.dijete.net/strucnisavjetisport.shtml>), možemo iščitati osobnu, tjelesnu i emocionalnu dobit, obrazovnu dobit (visoka uključenost djeteta u aktivnost, preuzimanje odgovornosti za vlastito djelovanje i učenje pravila) i naposljetku socijalnu dobit (usklađenost s obrascima, pravilima i zahtjevima socijalne grupe, etičnost (u vidu poštene igre “fair play”) i osjećaj prihvaćenosti i pripadanja) (prema Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014.).

Često zaboravljamo ulogu, važnost i utjecaj sporta u svim područjima ljudskog života. Sport je ljudskoj prirodi „prirođena“ aktivnost. Dijete pokretom istražuje, putem njega komunicira i surađuje. Pokret može biti sredstvo emocionalnog rasterećenja, suočavanja s bijesom i tugom, kao i način izražavanja radosti. Kroz pokret ono doživljava uspjeh i neuspjeh, ostvaruje svoje potencijale, potrebe i želje (samoostvaruje se), upoznaje sebe i svoju okolinu. Polazeći od činjenice da svako dijete ima biološku potrebu za kretanjem, tjelesne aktivnosti za djecu predškolske dobi predstavljaju značajan stimulans rasta i razvoja, stoga nije dovoljno raditi samo na zadovoljavanju potrebe za kretanje, već je tjelesno vježbanje važno promišljati i kontinuirano provoditi.

Osim toga u ranoj dobi je poželjno ponuditi djetetu što više različitih sadržaja prilikom čega će i prije no što krene u školu, usvajati najrazličitije oblike pokreta.

Prema pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (NN, broj 10/97, 63/08. i 107/07) program tjelesnog vježbanja odnosi se na djevojčice i dječake od 3 do 7 godine života, koji su polaznici vrtića, a kojih nema više od 20 (prema dobnoj strukturi broj polaznika varira od 12-20).

Program tjelesnog vježbanja odvijat će se u tri (3) skupine uvažavajući dob djeteta, što ujedno predstavlja i ključan kriterij:

- djeca od tri do četiri godine rade u skupini do najviše desetero djece
- djeca od četiri do pet godina rade u skupini do petnaestero djece

- djeca od pet do sedam godina rade u skupini do dvadesetero djece

Grupe su nehomogenizirane te djeca rade zajedno u mješovitoj grupi.

Ukratko, jedan od glavnih ciljeva je cjeloviti rast i razvoj kroz igru, sportske aktivnosti i sustavno tjelesno vježbanje te izgrađivanje pozitivnog stava prema tjelesnoj aktivnosti, pravilnoj prehrani i zdravom stilu života. Cilj je i upoznavanje djece predškolske dobi s elementima bazičnih sportova (nogomet, košarka, odbojka, atletika, gimnastika, borilački sportovi te različite plesne strukture).

Zadaće programa dijele se na one antropološkog, obrazovnog i odgojnog karaktera.

3. 3. Program rada odgojno-obrazovne skupine za djecu s teškoćama u razvoju

Prema Konvenciji o pravima djeteta (UN, 1989) svako dijete pa tako i dijete s teškoćama u razvoju (TUR) ima pravo živjeti veselim i ispunjenim životom zajedno s drugom djecom. Prema rezultatima dostupnih istraživanja (Sindik, 2008) samo 30% djece u RH su korisnici nekog programa predškolskog odgoja i obrazovanja, a kao neke od razloga zašto djeca s TUR-om nisu uključena, roditelji navode: mogućnost boravka s djetetom kod kuće, nedostatak mjesta u vrtiću, nepostojanje vrtića u blizini mjesta boravka. Također, navodi se da roditelji nisu dovoljno informirani o vrstama programa i institucijama za djecu s TUR-om. Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, broj, 10/1997., 107/2007. i 94/2013.) te Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (Narodne novine, broj 63/2008., 90/2010.) utvrđuje se također, među ostalim, predškolski odgoj i naobrazba djece s posebnim potrebama, odnosno pripadajući program za djecu s teškoćama. Uključivanje (inkluzija i integracija) djece s teškoćama u redovan sustav predškolskog odgoja zahtjeva pojačanu brigu, fleksibilnost i timski pristup (Đunđenac, Zajčić, Solarić, 2004).

S obzirom na činjenicu da Dječji vrtić Montessori u Zagrebu provodi program zasnovan na načelima Montessori pedagogije, a kako je dobro znano da je Maria Montessori svoj pedagoški rad s djecom rane i predškolske kao i ranoškolske dobi započela upravo s djecom s teškoćama i na njima općenito usavršila odgojno-obrazovni rad s djecom rane i predškolske dobi po čemu je poznata u svijetu kao jednoj od vodećih alternativnih pedagogija, prirodno je

da djeca s teškoćama budu uključena u redovite odgojno-obrazovne skupine. Ako djeca s teškoćama zahtijevaju specifične postupke u manjim skupinama i s više stručnjaka koji će s njima raditi kako bi se njihove sposobnosti i mogućnosti razvile do najviše moguće razine djelovanja i uspjeha u njihovu životu moguće je, čak i poželjno, osnivati posebne odgojno-obrazovne skupine u kojima će djeca s težim teškoćama imati najprimjereniji rad i postizati bolje rezultate.

Isto tako treba istaknuti da se u Dječjem vrtiću Montessori unazad desetak godina može uočiti povećanje broja integrirane djece (djece u inkluziji) s teškoćama sa i bez Rješenja PTV, što je vidljivo iz Godišnjih izvješća vrtića i podataka danih Ministarstvu znanosti i obrazovanja kao i Gradskom uredu za obrazovanje Grada Zagreba.

Integracija i inkluzija djece s teškoćama nije samo pružanje djetetu mogućnosti promatranja i oponašanja dobrih modela odnosno fizički smještaj djeteta u vrtić, već je proces usmjeren na jednakost i razumijevanje potreba sve djece i razvijanje prakse koja odgovara različitim stilovima učenja djeteta, njegovim mogućnostima, odnosno njegovim potrebama.

Ključni **cilj** integracije i inkluzije je pružanje potpore djeci da uče jedni od drugih i da u tome budu uspješna (Daniels, Stafford, 2003). Integracija djece s teškoćama u razvoju u kontekstu trenutnih prilika u našoj odgojno-obrazovnoj praksi je otežana. Roditelji djece s teškoćama ističu nedostatak institucijske podrške (obrazovne i rehabilitacijske) čime djeca u ranoj dobi bivaju zakinuta za prijeko potrebnu potporu. Zahvaljujući činjenici da dječji vrtić osim odgojno-obrazovne potpore sve više nudi i rehabilitacijsku potporu, njegova uloga time, bar u kontekstu razvojnih teškoća djeteta, postaje značajna u neposrednoj lokalnoj zajednici.

S obzirom na to, **dugoročni cilj** programa integracije i inkluzije je razvoj kvalitetnog sustava potpore razvoju djeteta u uvjetima integracije i inkluzije kroz:

- pružanje mogućnosti za socijalizaciju i uključivanje djeteta u programe predškolskog odgoja i obrazovanja;
- poticanje razvoja djeteta ublažavanjem posljedica oštećenja i prevencijom sekundarnih teškoća i to razvojem maksimalnih mogućnosti djeteta za svakodnevno funkcioniranje i prilagodbu na socijalnu okolinu;

- pružanje potpore pri generalizaciji naučenih vještina potrebnih za svakodnevno funkcioniranje i osamostaljivanje;
- priprema djece za nastavak školovanja te pružanje stručne pomoći roditeljima i obitelji

Uvažavajući činjenicu da su integracija i inkluzija djece s teškoćama kontinuirani i postupan proces, nameće se potreba pripreme djeteta i obitelji za uključivanje u odgojno-obrazovni sustav dječjeg vrtića. Drugim riječima, kreiranjem posebnog programa rada odgojno-obrazovne skupine, kao grupe za integraciju i inkluziju, predstavlja jedan od načina ranog, sustavnog i stalnog uključivanja djeteta u redoviti odgojno-obrazovni sustav.

4. DOKUMENTIRANJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA

Pedagoška dokumentacija je sredstvo istraživanja odgojno-obrazovnog procesa, učenja i napredovanja djece koje pokazuje djeci, odgojiteljima, stručnim suradnicima i roditeljima što i kako djeca uče i istražuju u dječjem vrtiću. Pedagoška dokumentacija predstavlja sredstvo koje olakšava uvid u vlastitu praksu, u svoje proces učenja i omogućuje propitivanje odgojnih postupaka – odgojitelj kao reflektivni praktičar.

Dokumentacija, osim što omogućuje odgojiteljima da podrže proces učenja djeteta na način da promišljaju moguće smjerove daljnjeg razvoja kurikuluma, poštujući smjer interesa djeteta, djeci pomaže na način kako bi svoju ideju ili pretpostavku lakše prenijeli drugoj djeci. Ideja, tek tada dobiva mogućnost nadogradnje i promjene izgrađujući nove spoznaje. Roditelji pak, uz pomoć dokumentacije, ne vide samo konačni ishod, kao obrazovni produkt već i proces dječjeg rada, što doprinosi upoznavanju i razumijevanju dječjih misaonih procesa.

Kvalitetno provođenje svih programa u Dječjem vrtiću Montessori obuhvaća timsko planiranje programa, sustavno praćenje, vrednovanje i dokumentiranje, u skladu sa zakonskim propisima i inovacijama u pedagoškoj praksi.

Praćenje programa bit će evidentirano kroz osnovnu i posebnu pedagošku dokumentaciju.

Vođenje pedagoške dokumentacije u skladu je s Pravilnikom o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću i sadrži:

- Knjigu pedagoške dokumentacije odgojne skupine
- Imenik djece
- Evidenciju prisutnosti djece
- Program stručnog usavršavanja odgojitelja.

Radi vizualizacije načina na koji se dijete razvija i uči vodi se dokumentacija putem koje se prate ishodi učenja i kompetencije djece, oblikovanje kurikuluma, kvaliteta partnerstva s roditeljima i učinkovitost suradnje sa širom socijalnom zajednicom. U praćenje, procjenjivanje i planiranje odgojno-obrazovnog rada uključena su djeca, obitelji i stručni djelatnici. Taj proces je fleksibilan jer se prilikom planiranja slijedećih koraka u radu u obzir uzima djetetov napredak u razvoju i situacije koje ga okružuju.

Oblici dokumentiranja:

- Dokumentiranje aktivnosti djece izradom individualnih mapa djece
- Individualni i zajednički uraci djece
- Verbalni izričaji djece
- Samorefleksije djece
- Foto i video snimke
- Plakati i panoi
- Dječja kreativna ostvarenja
- Vrednovanje programa od strane djece i roditelja
- Narativni oblici (bilješke odgojitelja i drugih stručnih djelatnika djece, za djecu, roditelje, profesionalnu zajednicu učenja, izložbe i prezentacije)
- Dokumentiranje aktivnosti odgojitelja (samorefleksije i zajedničke refleksije odgojitelja).

5. PARTNERSTVO S RODITELJIMA I S LOKALNOM ZAJEDNICOM

Razina i kvaliteta uključenosti roditelja u proces odgoja i obrazovanja djece u ustanovi ne određuje samo kvalitetu odgojno-obrazovnih iskustava djece nego je i vrijedna prilika za njihovo vlastito učenje, tj. za razvoj njihovih roditeljski kompetencija (Ljubetić, 2007.).

Prema *Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju* [20] od izuzetne su važnosti dobra suradnja i partnerski odnos s roditeljima čiji je cilj razvijanje međusobne potpore za dobrobit djeteta. Djetetova socijalizacija bit će olakšana ukoliko je međupovezanost odgojne institucije i obitelji karakterizirana čestom interakcijom i komunikacijom, potpunijom razmjenom informacija te odnosom u kojem se ostvaruje uzajamno uvažavanje.

Cilj dvosmjernog odnosa roditelja i dječjeg vrtića je razvijanje partnerske suradnje u duhu jačanja roditeljske kompetencije i razvoja svijesti o potrebama, interesima, pravima i odgovornostima djeteta i svih odraslih koji su u interakciji s njim te suodgovornost u odgajanju, rastu i razvoju djeteta.

Bitne zadaće Ustanove su:

- poštujući i uvažavajući roditeljsku ulogu ostvariti partnerski odnos s roditeljima,
- stvarati pozitivnu emocionalnu klimu kao pretpostavku suradničkog odnosa
- pružiti potporu, pobuditi povjerenje roditelja u ustanovu,
- obogatiti kvalitetu komunikacije na relaciji Dječji - obitelj,
- pojačati informiranje i učiniti ga sadržajnijim, privlačnijim, poticajnijim i dosljedno podražavajućim
- povećanje stručnih kompetencija odgojitelja u području rada s roditeljima
- poticati roditelje na uključenost u odgojno-obrazovni proces sudjelovanjem u aktivnostima u Dječjem vrtiću,
- stvoriti nove mogućnosti aktivnog uključivanja roditelja u odgojno-obrazovni proces
- promicati duh i načela odgoja za demokraciju, građansko društvo, a posebno prava djeteta
- pružiti djetetu osjećaj sigurnosti i pripadnosti skupini/vrtiću

Različiti modaliteti partnerstva s roditeljima omogućuje njihovu uključenost u život ustanove što doprinosi cjelovitom i kvalitetnijem razvoju djeteta. Aktivno sudjelovanje roditelja u svim aspektima života predškolske ustanove i odgojne skupine, a osobito uključenost u donošenje odluka vezanih uz razvojne ciljeve utječe na postignuća djece.

OBLICI SURADNJE	NOSITELJI	VRIJEME REALIZACIJE
<ul style="list-style-type: none"> individualni razgovori 	Ravnateljica, stručni tim i odgajatelji	Tijekom cijele pedagoške godine
<ul style="list-style-type: none"> grupni oblici suradnje (roditeljski sastanci, radionice, zajednička prigodna druženja) 		
<ul style="list-style-type: none"> komunikacija putem oglasne ploče za roditelje 		
<ul style="list-style-type: none"> interaktivan odnos putem e-maila i 		
<ul style="list-style-type: none"> komunikacija putem anketa i upitnika za roditelje kako bi se vrednovala kvaliteta suradnje i rada vrtića općenito 		

Kao što je vidljivo iz tablice, suradnja s roditeljima odvija se na nekoliko razina roditeljske uključenosti. Najmanja uključenost roditelja je komunikacija putem oglasne ploče za roditelje, koja je obavijesnog karaktera, baš kao i suradnja s roditeljima putem mrežnih stranica vrtića i E-maila kako bi s jedne strane roditelji stekli realan uvid u tijek odgojno-obrazovnog procesa.

Na roditeljskom sastanku gdje su roditelji najčešće pasivni promatrači, no s otvorenom mogućnošću za reakciju, koja je u prva dva slučaja najčešće zakašnjela, prezentiraju se bitne informacije vezane uz rad i funkcioniranje vrtića, a to je i mjesto gdje se odgojitelji i roditelji imaju priliku zajedno dogovarati o aktualnim pitanjima vezanim uz Vrtić i grupu. U roditeljske sastanke se ponekad uključuju stručni suradnici s edukativnim predavanjima na

određenu temu. Nadalje, stupanj roditeljske uključenosti je putem individualnih razgovora koji svakom roditelju predstavljaju roditeljsku obvezu, a u kojima roditelji imaju priliku saznati više o funkcioniranju djeteta u skupini te njegovom cjelokupnom razvoju. Osim toga, tada je dobra prilika da roditelji i odgojitelji usporede svoje poglede na dijete, da odgojitelji dobiju dodatne informacije o ponašanju djeteta u roditeljskom domu te da zajedno dogovore odgojne postupke u određenim situacijama. U slučaju potrebe, na individualne razgovore uključuju se i ostali članovi stručnog tima vrtića (pedagog, psiholog kao vanjski suradnik i zdravstveni voditelj) ili se, u dogovoru s odgojiteljima, roditelje poziva na savjetodavne razgovore sa pojedinim članovima stručnog tima, ovisno o problematici. Nakon toga su radionice, zajednička druženja i akcije što pretpostavlja visok stupanj roditeljske uključenosti i suradnje. Naglasak tijekom radionica nije na produktu već na samom procesu stvaranja i na suradnju roditelja i djeteta koja se tijekom tog procesa ostvaruje.

Roditelji će na kraju pedagoške godine evaluirati zadovoljstvo odgojno- obrazovnom Ustanovom u cjelini te radom u odgojnim skupinama putem anonimnih anketa i upitnika.

Osim partnerstva s roditeljima veliki naglasak stavljamo i na suradnju s lokalnom zajednicom jer smatramo da je važno da djeca već od predškolske dobi budu aktivna i uključena u život zajednice.

6. PROFESIONALNI RAST I RAZVOJ RADNIKA

Kontinuirano profesionalno usavršavanje odgojitelja i članova stručnog tima smatramo osnovom razvoja cjelokupne ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i nezaobilaznom pretpostavkom za osiguranje i unaprjeđenje kvalitete odgojno- obrazovnih procesa u vrtiću.

Bitne zadaće su:

- intenzivan rad na stručnoj i osobnoj kompetenciji odgojitelja i stručnih suradnika
- senzibiliziranje za određena područja i probleme u rastu, razvoju i odgoju djeteta

- jačanje stručne kompetencije odgojitelja za primjenu poznatih i stečenih znanja i tehnika u radu s djecom, sustručnjacima i roditeljima
- poticanje kontinuiranog izgrađivanja prepoznatljive kulture vrtića
- preuzimanje odgovornosti za poboljšanje kvalitete rada (senzibilizacija djelatnika za razvijanje „zajednice koja uči“),

podržavanjem razvoja osobnih potencijala svakog djelatnika.

Profesionalni razvoj odgojitelja treba rezultirati ne samo pomacima u znanju, nego i promjenama u našim profesionalnim uvjerenjima i djelovanju.

Iz tog ćemo razloga tijekom godine koristiti različite modalitete stručnog usavršavanja te kontinuirano poticati djelatnike na samostalan profesionalni razvoj.

Stručno usavršavanje će se realizirati u redovnoj satnici putem svih propisanih oblika:

- a) Na razini ustanove putem stručnih aktiva, radionica, odgojiteljskih vijeća i dr.
- b) Individualno putem stručne literature
- c) Izvan ustanove – područja posebnog stručnog interesa

Stručni radnici Dječjeg vrtića Montessori sudjelovat će na stručnim skupovima Agencije za odgoj i obrazovanje, te stručnim skupovima u organizaciji profesionalnih udruga i sekcija u skladu s mogućnostima i ovisno o aktualnim potrebama ili osobnim interesima. S obzirom na složenost procesa učenja i odgoja djece uvažavamo činjenicu da nijedno istraživanje, teorija ili iskustvo ne može dati gotove odgovore ili praktična rješenja („recepte“) za konkretne probleme niti su rješenja univerzalno primjenjiva za sve. Dakle, odgoj je sam po sebi složeni proces koji se neprestano nadograđuje (baš kao i učenje) i ne može se promatrati kao objektivna kategorija s univerzalnim karakteristikama primjenjivim u svim kontekstima. Sve kontekste oblikuje i prožima kultura koju određena sredina njeguje (vrijednosti i stavovi). (prema Šagud, 2006.)

Svaki odgojitelj ima obvezu voditi evidenciju o stručnom usavršavanju te pedagošku dokumentaciju sukladno Pravilniku o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću.

